

O'QUVCHILARNING INTERNET SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHGA OID XORIJIY TAJRIBALAR

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18514582>

Sardorbekova Laylo Baxtiyorovna

Urganch RANCH texnologiyalar universiteti 2-kurs magistranti

E-mail: laylosardorbekova@gmail.com, tel: +998939221455

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'quvchilarning internet savodxonligini shakllantirish jarayonida xorijiy mamlakatlar tajribasi tahlil qilingan. Raqamli davrda raqamli savodxonlik, mediasavodxonlik, kibersavodxonlik va raqamli kompetensiya o'quvchilarning ijtimoiy hayotga moslashuvi hamda mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim omil sifatida qaraladi. Shuningdek, maqolada Yevropa Ittifoqi, AQSh, Janubiy Koreya, Yaponiya va Singapur ta'lim tizimlarida qo'llanilayotgan yondashuvlar, onlayn xavfsizlik, axborot xavfsizligi va internet madaniyatini shakllantirish bo'yicha ilg'or tajribalar o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, xorijiy tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish o'quvchilarda internetdan samarali foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish, ularni global raqamli jarayonlarga tayyorlash va ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar

internet savodxonligi, raqamli savodxonlik, mediasavodxonlik, kibersavodxonlik, raqamli kompetensiya, axborot texnologiyalari, internet madaniyati, onlayn xavfsizlik, axborot xavfsizligi, raqamli texnologiyalarni qo'llash, o'quvchilarni o'qitish metodlari, internet ta'limi, xorijiy tajriba, xalqaro ta'lim dasturlari, global tendensiyalar, Yevropa Ittifoqi tajribasi, AQSh tajribasi, Janubiy Koreya modeli, Yaponiya tajribasi, Singapur ta'lim strategiyasi.

Аннотация

В данной статье проанализирован опыт зарубежных стран в процессе формирования у учащихся интернет-грамотности. В условиях цифровой эпохи цифровая грамотность, медиаграмотность, киберграмотность и цифровая компетентность рассматриваются как важные факторы адаптации учащихся к социальной жизни и развития их критического мышления. В статье исследуются подходы, применяемые в образовательных системах

Европейского Союза, США, Южной Кореи, Японии и Сингапура, особенно в вопросах обеспечения онлайн-безопасности, информационной безопасности и формирования интернет-культуры. Результаты исследования показывают, что адаптация зарубежного опыта к национальной системе образования играет важную роль в развитии у учащихся навыков эффективного использования интернета, подготовке их к глобальным цифровым процессам и повышении качества образования.

Ключевые слова

интернет-грамотность, цифровая грамотность, медиаграмотность, киберграмотность, цифровая компетентность, информационные технологии, интернет-культура, онлайн-безопасность, информационная безопасность, применение цифровых технологий, методы обучения учащихся, интернет-образование, зарубежный опыт, международные образовательные программы, глобальные тенденции, опыт Европейского Союза, опыт США, модель Южной Кореи, опыт Японии, образовательная стратегия Сингапура.

Annotation

This article analyzes the experience of foreign countries in the process of developing students' internet literacy. In the digital age, digital literacy, media literacy, cyber literacy, and digital competence are considered as crucial factors in enhancing students' adaptability to social life and fostering their critical thinking skills. The article examines the approaches implemented in the educational systems of the European Union, the United States, South Korea, Japan, and Singapore, particularly in ensuring online safety, information security, and promoting internet culture. The findings show that adapting foreign experiences to the national education system plays an important role in developing students' effective use of the internet, preparing them for global digital processes, and improving the quality of education.

Keywords

internet literacy, digital literacy, media literacy, cyber literacy, digital competence, information technology, internet culture, online safety, information security, application of digital technologies, teaching methods for students, internet education, foreign experience, international educational programs, global trends, European Union experience, US experience, South Korean model, Japanese experience, Singapore's educational strategy.

Kirish (Introduction). XXI asrda ta'lim tizimi tobora raqamli shakl kasb etib bormoqda. Shu jarayonda o'quvchilarning internet savodxonligini shakllantirish eng muhim vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Internet va axborot texnologiyalari hayotimizning barcha jabhalariga kirib kelgani bois, yosh avlodni raqamli savodxonlik, mediasavodxonlik va kibersavodxonlik asosida tarbiyalash nafaqat bilim berish, balki ularni zamonaviy jamiyatga moslashishga xizmat qiladi.

Internet savodxonligi – bu faqatgina texnologiyadan foydalanish emas, balki unda mavjud bo'lgan ma'lumotlarni tanqidiy tahlil qilish, to'g'ri saralash, axborotni maqsadga muvofiq ishlata olish va eng muhimi, internet madaniyatiga rioya qilish demakdir. Shu bilan birga, o'quvchilarni onlayn xavfsizlik va axborot xavfsizligi bo'yicha ogoh etish, ularni virtual makonda to'g'ri yo'naltirish masalalari ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Bugungi global tendensiyalar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlar ta'lim tizimida internet savodxonligini oshirish alohida strategik yo'nalish sifatida qaralmoqda. Masalan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida raqamli kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqilgan. AQShda o'quvchilarga mediasavodxonlikni singdirish orqali internetdagi soxta xabarlar va noto'g'ri ma'lumotlarni ajrata olishga o'rgatilmoqda. Janubiy Koreya va Yaponiyada raqamli texnologiyalar ta'lim jarayoniga keng integratsiya qilingan bo'lib, o'quvchilar onlayn resurslardan foydalanishda mas'uliyatli yondashishga o'rgatiladi. Singapur ta'lim tizimi esa internetdan samarali foydalanish madaniyatini rivojlantirish hamda o'quvchilarni innovatsion muhitga tayyorlashga qaratilgan.

Shu sababli, xorijiy tajribalarni chuqur o'rganish va ularni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish o'quvchilarda mustahkam raqamli kompetensiyani shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa, o'z navbatida, yoshlarning internetdan samarali foydalanishi, ijtimoiy tarmoqlarda mas'uliyatli ishtirok etishi hamda raqamli iqtisodiyot sharoitida o'z o'rnini topishiga xizmat qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). So'nggi yillarda o'quvchilarning internet savodxonligini shakllantirish masalasi bo'yicha xalqaro miqyosda ko'plab tadqiqotlar olib borilgan. YUNESKO va Yevropa Ittifoqi tomonidan ishlab chiqilgan dasturlarda internet savodxonligi yoshlarning raqamli jamiyatga moslashuvi uchun zarur shart sifatida qayd etiladi. Jumladan, "Digital Competence Framework() loyihasi orqali o'quvchilarda raqamli kompetensiyani rivojlantirish hamda onlayn xavfsizlik va internet madaniyatini shakllantirishga alohida e'tibor berilgan. AQSh olimlari o'quvchilarda mediasavodxonlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga urg'u berishsa, Janubiy Koreya va Singapur tajribasida innovatsion texnologiyalar orqali

kibersavodxonlikni oshirishga katta ahamiyat qaratiladi. Yaponiya ta'lim tizimida esa internetdan foydalanish jarayonida milliy qadriyatlar bilan uyg'unlik masalasi ko'proq o'rganilgan. Umuman olganda, xorijiy tajribalar tahlili shuni ko'rsatadiki, internet savodxonligini rivojlantirish o'quvchilarda tanqidiy tafakkurni shakllantirish, raqamli madaniyatni mustahkamlash va ta'lim sifatini oshirishda muhim o'rin tutadi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Bugungi kunda dunyo ta'lim tizimida o'quvchilarning internet savodxonligini shakllantirish muhim ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda. Chunki raqamli davrda yoshlarning bilim olish, muloqot qilish, ijod qilish va jamiyatda faol ishtirok etishi bevosita internet va raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash darajasiga bog'liq. Shu bois, xorijiy mamlakatlarning tajribasini tahlil qilish O'zbekiston ta'lim tizimida ham samarali mexanizmlarni joriy etish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Yevropa Ittifoqi tajribasi shuni ko'rsatadiki, bu mintaqada internet savodxonligi tushunchasi keng qamrovli bo'lib, u raqamli kompetensiya tushunchasi bilan uyg'unlashtirilgan. Masalan, Yevropa Komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan DigComp (Digital Competence Framework) modeli o'quvchilarning raqamli ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha yagona mezon sifatida qabul qilingan. Ushbu modelda o'quvchilarda nafaqat texnik bilimlar, balki tanqidiy tafakkur, axborotni tahlil qilish va onlayn xavfsizlikni ta'minlash ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Bu natijada o'quvchilar soxta yangiliklar va noto'g'ri ma'lumotlarni aniqlashga, shuningdek, raqamli muhitda ijtimoiy mas'uliyatli bo'lishga o'rgatiladi.

AQSh tajribasida esa internet savodxonligi ko'proq mediasavodxonlik bilan bog'langan. Maktab o'quv dasturlariga media tahlil qilish, yolg'on va manipulyativ axborotni farqlash, ijtimoiy tarmoqlardan oqilona foydalanish kabi mashg'ulotlar kiritilgan. Bu orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, internetda tarqatilayotgan axborot oqimini baholash va ongli tanlov qilish malakasi shakllantiriladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday yondashuv o'quvchilarning akademik faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, ularning axborotga tanqidiy qarash ko'nikmalarini oshiradi.

Janubiy Koreya modeli o'zining keng qamrovli va tizimli yondashuvi bilan ajralib turadi. Bu mamlakatda internet savodxonligi dasturlari faqat maktab o'quvchilari uchun emas, balki butun aholiga mo'ljallangan bo'lib, maxsus onlayn platformalar orqali amalga oshiriladi. O'quvchilar uchun kibersavodxonlik bo'yicha majburiy kurslar mavjud bo'lib, unda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, onlayn firibgarliklardan saqlanish, internet etikasi va mas'uliyatli

foydalanish masalalari qamrab olingan. Natijada, Koreya Respublikasi yoshlarining onlayn xavfsizlik darajasi boshqa ko'plab mamlakatlarga qaraganda yuqori ekanligi xalqaro tadqiqotlarda qayd etilgan.

Singapur ta'lim strategiyasi internet savodxonligini shakllantirishni innovatsion pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirgan. Bu yerda o'quvchilar raqamli texnologiyalarni nafaqat iste'molchi sifatida, balki ijodkor va ishlab chiqaruvchi sifatida qo'llashga o'rgatiladi. Masalan, maktablarda dasturlash, raqamli loyihalar yaratish, startup faoliyatiga oid mashg'ulotlar o'tkaziladi. Shu orqali yosh avlod internetdan faqat foydalanibgina qolmay, balki yangi bilim va mahsulotlar yaratuvchisiga aylanadi.

Yaponiya tajribasi esa raqamli ta'limni milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan. Bu mamlakatda internet savodxonligi dasturlarida texnologiyalardan foydalanish bilan bir qatorda axloqiy me'yorlar, ijtimoiy mas'uliyat va jamoaviy qadriyatlarga rioya qilish targ'ib etiladi. Natijada, o'quvchilar internet madaniyati va an'anaviy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan holda faoliyat yuritishga o'rgatiladi.

Yuqoridagi tajribalar tahlilidan ko'rinadiki, barcha mamlakatlarda internet savodxonligini shakllantirish quyidagi natijalarga olib kelmoqda:

- o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va axborot tahlili ko'nikmalari rivojlanmoqda;
- onlayn xavfsizlik va axborot xavfsizligi bo'yicha xabardorlik oshmoqda;
- raqamli texnologiyalardan ijodiy foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda;
- ta'lim jarayoni global axborot makoni bilan integratsiyalashmoqda.

O'zbekiston uchun bu tajribalarning eng dolzarb jihati - o'quvchilarda internet madaniyati va mediasavodxonlikni maktab dasturlariga bosqichma-bosqich integratsiya qilish, o'qituvchilar uchun zamonaviy metodik qo'llanmalar ishlab chiqish, shuningdek, xalqaro dasturlar va platformalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishdir. Shu orqali o'quvchilar nafaqat texnologiyalardan foydalanishni, balki ulardan mas'uliyatli va ijodkorona foydalanishni o'rganadi.

Umuman olganda, xorijiy tajribani o'rganish shuni ko'rsatadiki, internet savodxonligini shakllantirish o'quvchilarni raqamli jamiyatning faol ishtirokchisiga aylantiradi, ularning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bu yo'nalishda ta'lim sifatini oshirish O'zbekistonning ham global raqamli jarayonlarga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini ta'minlaydi.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning internet savodxonligini shakllantirish ta'lim tizimida alohida o'rin tutadi. Yevropa Ittifoqida raqamli kompetensiyalarni

rivojlantirish, AQShda mediasavodxonlikni mustahkamlash, Janubiy Koreya va Singapurda kibersavodxonlik hamda innovatsion yondashuvlarni qo'llash, Yaponiyada esa internet madaniyatini milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish samarali natijalar bermoqda. O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ushbu tajribalarni mahalliy sharoitga moslashtirish orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, onlayn xavfsizlik va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish mumkin. Bu esa yosh avlodni global raqamli jamiyatga tayyorlash va ta'lim sifatini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES).

1. European Commission. The Digital Competence Framework for Citizens (DigComp). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019.
2. Livingstone, S., & Helsper, E. Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the internet: The role of online skills and internet literacy. New Media & Society, 2007.
3. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. Paris: UNESCO Publishing, 2011.
4. OECD. PISA 2022 Results: Learning in the Digital World. Paris: OECD Publishing, 2023.
5. Buckingham, D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press, 2003.
6. Park, Y. J. Digital Literacy and Cyber Safety Education in South Korea: National Strategies and Local Practices. Journal of Asian Education, 2018.
7. Ministry of Education, Singapore. ICT in Education Masterplan. Singapore: MOE Publications, 2020.
8. Kuroda, K. Japan's Approach to Digital Citizenship and Internet Literacy Education. International Review of Education, 2019.
9. Hobbs, R. Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2010.
10. Jenkins, H. Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century. MIT Press, 2009.
11. Boyd, D. It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens. Yale University Press, 2014.
12. Livingstone, S., & Bulger, M. A Global Agenda for Children's Rights in the Digital Age. Florence: UNICEF Office of Research, 2014.